DE STATII SILVARVM SILII MANILII SCRIPTA MEMORIA.

PARS PRIOR.

DISSERTATIO INAVGVRALIS

QVAM AMPLISSIMI PHILOSOPHORVM VRATISLAVIENSIVM ORDINIS CONSENSV ET AVCTORITATE AD SVMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES RITE IMPETRANDOS VNA CVM THESIBVS DIE 28 MENSIS NOVEMBRIS ANNI 1906 HORA 12 PVBLICE DEFENDET

PAVL THIELSCHER
SILESIVS.

ADVERSARII ERVNT
K. WITTE, STVD. PHIL.
M. KRVEGER, STVD. PHIL.

TVBINGÆ.
EX OFFICINA H. LAVPP JR.
1906.

Impressa est dissertatio consensu amplissimi philosophorum Vratislaviensium ordinis.

De dissertatione probanda ad ordinem rettulit F. Skutsch.

Dissertatio integra publici iuris fit in Philologi fasciculo eo, qui editur ineunte anno 1907.

FRANCISCO SKVTSCH

EDVARDO NORDEN

SACRVM

I. Codicem Matritensem M 31 esse Poggii librum.

§ 1. *De Poggii epistula quadam.* Poggius Florentinus cum temporibus concilii Constantiensis annis 1414—1418 habiti, cui et ipse munere secretarii paparum functus intererat, bibliothecas quae in illis regionibus erant perquireret, et alios quosdam scriptores Latinos indagavit et Silii Italici Punica, Statii Silvas, Manilii Astronomica alicubi invenit descriptosque in Italiam misit[1]. Cuius rei testimonium, quo luculentius excogitari non potest, praebet epistula quaedam Poggii ipsius Constantia ipsa ad Franciscum Barbarum Venetum amicum eius scripta, quae integra Clarkii demum merito innotuit, qui eam in commentatione „The Litterary Discoveries of Poggio" publici iuris fecit[2]. Inde eum locum, quo imprimis de his tribus poetis inventis agit, hic transcribo[3]:

Ago tibi gratias pro XX florenis, quos dedisti Matthaeo: liberatus enim sum aere alieno, utque aliquid incipiam referre, mitto ad te per Presbyterum Brandinum Pisanum, qui est ex familia Cardinalis Pisani, S i l i u m I t a l i c u m, l i b r o s V S t a t i i S i l v a r u m, i t e m M. M a n i l i u m A s t r o n o m i c u m. Is qui libros transcripsit ignorantissimus omnium viventium fuit, divinare oportet non legere, ideoque opus est ut transcribantur per hominem doctum. Ego legi usque ad XIII librum Silii, multa emendavi, ita ut recte scribenti facile sit similes errores deprehendere eosque corrigere in reliquis libris, itaque da operam ut transcribantur, postea mittas illos Florentiam ad Nicolaum.

Haec si legeris, statim concedes ea minime esse scripta obscure, immo omnia primo obtutu liquere. Itaque paene taedet exponere, quid ex hoc epistulae loco eliciendum mihi esse videatur. — Haec igitur est mea ea de re sententia: illos tres poetas, quorum exemplaria in Italia non esse Poggius suo iure credebat, cum eos alicubi indagasset, a librario quodam describendos curavit descriptosque in Italiam ad amicos

[1] cf. Voigt, Wiederbelebung d. kl. A. I² 238 sqq.
[2] The Classical Review XIII (1899) 125.
[3] cf. Statii Silvae, ed. Klotz, praef. V.

misit. Ergo codices vetustos a se repertos non ipsos in Italiam misit, sed tantum apographa; et ille librarius ignorantissimus non vetustos istos codices scripsit[4]), sed Poggii apographa quae in Italiam misit. Quod vel inde apparet, quod unus idemque scriptor eos tres poetas transcripsit (hoc autem ab omnibus concessum iri spero); istos autem vetustos codices ab uno eodemque librario exaratos fuisse vix veri simile esse iudicandum est, quippe qui fortasse ne tempore quidem eodem conscripti sint. At si quis miratur, cur Poggius summi pretii poetas a stultissimo scriba exarandos curaverit (ne quis hac ratione commotus putet Poggium de veterum codicum librario verba facere), ei iam Clarkius respondit, qui similiter hac de re iudicat atque ego: „If it be asked why Poggio and his friend (sc. Bartolomeo de Montepulciano) entrusted the work to ignorant persons (potius uni), instead of making transcripts themselves, two reasons may be given: (I) that they were unable to keep up with the supply of new material, and (II) that as the dissolution of the Council was imminent, there was no time to lose. A further possibility is that the original MSS may not have been in the neighbourhood, and that they could only obtain copies[5])". Sed utut haec res se habet: certe Poggius ipse nescio qua re impeditus est, ne ipse munus poetarum describendorum in se susciperet, neque meliorem librarium extra fines Italiae invenit. — Iam vero rem tam apertam et iam in Clarkii et Klotzii commentationibus indagatam satis superque disseruisse mihi videor; et principium nobis non eripiendum nacti quaerere possumus, quid inde concludi possit. Cognovimus enim temporibus concilii Constantiensis tres poetas in Italiam venisse, qui usque ad id tempus ibi paene ignoti erant, omnesque ab uno librario exaratos et, ut facili coniectura suspicari possumus, in unum corpus contractos. Quid? Nonne omnes horum poetarum libri inde a temporibus concilii Constantiensis conscripti perscrutandi videntur, ut cognoscamus, num Poggii codices inter eos usque ad nostram aetatem pervenerint? Quod re vera iam factum est, et in Silio, et in Manilio, et in Statii Silvis. Inter

---

[4]) id quod credit Wachsmuth, Leipz. Stud. XX (1902) p. 206 sq.
[5]) Clark l. l. p. 129.

omnes autem viros doctos (quorum nomina hic afferre longum est), qui de horum scriptorum scripta memoria egerunt, plurimum Krohnius et post Krohnium Klotzius mihi effecisse videtur[6]). Is enim cum Silvarum codices perlustraret, Matritensem M 31 = M omnium quotquot exstant[7]) Silvarum librorum archetypum esse cognovit, neque quisquam post eum aliter sensit, et ipse tantum abest ut inveniam quod eius sententiae opponam, ut verissimam eam esse censeam[8]). Tum vero, praesertim cum aliae quaedam rationes huic opinioni favere viderentur, conclusit Klotzius M esse illud Silvarum apographum, quod Poggius quondam Venetiam misisset, iterum a vero haud aberrans. Verum id denuo ostendi necesse est, cum Arthurius Engelmann[9]) contra Klotzium demonstrare conatus sit M non ipsum Poggii apographum esse, sed eius apographi apographum, ex quo quidem ceteri omnes Silvarum codices fluxerint. Eam sententiam licet prorsus perversam tamen non satis refutatam[10]) video et quibusdam etiam probatam[11]). Quae cum ita sint, primum quaerendum est, num ex codicis M ipsius indole atque natura perspicere possimus, utrum Poggii apographum ipsum sit necne.

§ 2. *De codice Matritensi.* Ea de re ut certius iudicare possem, Francisco Skutsch benigne intercedente codex Matritensis Vratislaviam meum in usum transmissus est. Itaque mihi per satis longum tempus licuit codicem ipsum examinare. Ceterum egregie descriptus est a Klotzio l. l. p. VIII sqq., quem velim conferas. Constat igitur hic codex ex duabus partibus, quarum prior (fol. 1—59) Manilii Astronomica, posterior (fol. 60—

---

6) In praefationibus ed. Silvarum Vollmeri et Klotzii.

7) praeter Laurent. 29, 31 s. XI, in quo unum carmen II 7 legitur.

8) Quam codicum Silvarum condicionem non mutavit liber, quem Elter invenit, cf. Berliner Philologische Wochenschrift 25 (1905) p. 1100—1102.

9) De Statii Silvarum codicibus, Leipz. Stud. XX (1902) 1—144.

10) cf. Vollmer, Deutsche Literaturzeitung 1902 p. 2332 sq., Hermes 38 (1903) 134—139.
Engelmann, Hermes l. l. p. 285—291.
Klotz, ib. p. 468—480.
Postgate, The Class. Rev. XVI (1902) 421—423; XVII (1903) 344; XVIII (1904) 43.

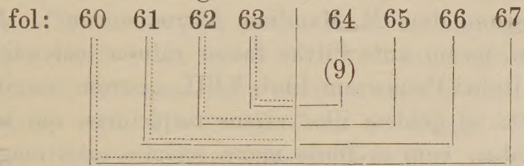
11) cf. Wachsmuth, Leipz. Stud. XX (1902) 203—204.
Phillimore, cuius Silvarum editionem (Oxonii, sine anno) serius cognovi, hanc quaestionem non promovit.

115) Statii Silvas exhibet, utrumque opus eadem manu conscriptum. Vel inde, si quidem Poggii epistulae meminimus, concludi potest, Matritensem re vera Poggii apographum ipsum esse, vel eius partem; quoniam Poggii codicem Silium Statium Manilium eadem manu exaratos continuisse ex epistula illa supra laudata didicimus, et Matritensis hic, si non omnes tres scriptores, tamen eorum duos eadem manu scriptos praebet. At haec ratio, qua iam Klotzius nititur[12]) quaeque cum aliis coniuncta sane gravis est, per se ipsa levior est: nam hic Matritensis, etiamsi nihil nisi illius triplicis codicis Poggiani apographum est, ut Engelmannus opinatur, tamen vel sic duos scriptores eadem manu exaratos continere potuit. Itaque prius firmiores rationes quaerendae sunt, quas ex Matritensis ipsa forma peti posse puto. Neque enim semper duae illae huius libri partes ita inter se coniunctae erant, ut nunc quidem sunt, sed hic codex varios casus perpessus est, quos iam indagare conabimur.

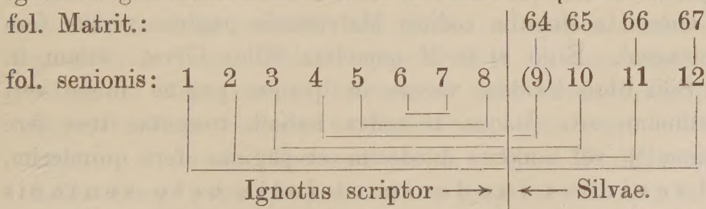
Simplicior est forma prioris partis (fol. 1—59). Eius sunt quinque seniones, quorum primi quod quondam erat primum folium nunc amissum est, quo facto Manilii versus I 1—82 interierunt, et pro sexaginta foliis undesexaginta tantum remanserunt (fol. 1—59). Ipse autem Manilii textus occupat fol. 1—54^{r}, qua de causa ultimi senionis undecim paginae (fol. 54^{v}—59^{v}) vacuae sunt, id quod fieri solet, cum librarius finito textu nihil habet quod addat. Accedit, quod folium 59^{v} sordidius esse videmus, ut concludamus hoc ultimo Manilii senione aliquando codicem finitum fuisse. — Iam vero si ad Statii Silvas aggredimur, quas in posteriore codicis parte inesse diximus (fol. 60—115), statim miros nos habet, quod textus non in primo huius partis folio (fol. 60^{r}), sed post quattuor folia vacua in quinto demum (fol. 64^{r}) incipit. Cuius rei quaenam causa sit, ex foliorum complicatione statim apparebit. Ut enim Manilii textum in senionibus exaratum esse cognovimus, ita etiam Silvarum verba maxima ex parte in senionibus scripta sunt, cum folia 68—115 quattuor seniones integros efficiant. Contra folia 60—67 quaternionem efficere videntur, at ne sunt quidem quaternio verus, sed bis quaterna

[12]) praef. ed. XLIX.

folia in speciem quaternionis conglutinata, quorum quattuor priora (fol. 60—63), quae textu carent, alius chartae sunt atque quattuor posteriora (fol. 64—67), a quibus Silvarum textus incipit. Priora autem illa folia 60—63 postea inserta esse inde apparet, quod posteriorum quattuor foliorum (fol. 64—67) et reliquorum omnium foliorum totius codicis (nec minus Manilii!) charta eiusdem generis est: nam illud signum, quod chartis inesse solet quodque nos vernacula lingua *Wasserzeichen* nominare consuevimus, in ceteris omnibus et Manilii et Statii idem est, at in illis quattuor foliis 60—63 aliud quoddam. Reliqui enim codicis illud signum est caput bovis magnis cornibus instructum, sed illis quattuor foliis ferrum quoddam bidens (*Schere*) inest. Denique, quod summum est, in folio 64[r] legitur numerus 9 in margine dextro inferiore. Omnem autem rem hoc diagramma melius demonstrabit:

Inde iam Klotzius recte conclusit (l. l. p. VIII): „Et hunc (sc. quaternionem, fol. 60—67) fuisse quondam senionem apparet, cuius octo paginae (potius folia) nescio qua de causa excisae posteaque alia charta ex parte suppletae sunt“. Altero igitur diagrammate rem olim sic se habuisse patefaciam:

At ista causa, cur senionis nostri octo priora folia „excisa“ sint, fortasse inveniri potest. Nam si omnia, quae de codice M protuli, reputamus, nonne inde concludi licet hoc: hoc Silvarum exemplar quondam una cum alio aliquo scriptore in uno volumine coniunctum erat ita, ut in priore illius voluminis parte ignotus ille scriptor in x seni-

onibus et octo foliis senionis sequentis (quem (x + 1) nomino, si quidem hodiernae arithmeticae signis uti licet) legeretur et in quattuor reliquis foliis huius (x + 1) senionis (nunc fol. 64—67) et in quattuor novis senionibus (nunc fol. 68—115) Silvarum textus sequeretur? Quam conclusionem iam per se veri similem certissimam esse alia argumenta ostendent.

Vix est quod addam hunc ignotum scriptorem aliquando a Silvis abscisum esse. At quisnam ille scriptor fuit? Non Manilius, qui quamquam ab eodem librario et in eadem charta eodem signo instructa exaratus est, in fine habeat integrum senionem, non octo priora folia senionis cuiusdam dimidiati. Itaque Manilio praetermisso Silium Italicum ante Statii Silvas in codice Matritensi fuisse coniciemus, si quidem Poggii epistulae meminimus: „mitto ad te . . . Silium Italicum, libros V Statii Silvarum, item M. Manilium Astronomicum“. Atque re vera Silium ipsum ante Silvas fuisse ratione ostenditur hac. Sunt Silii Italici Punicorum libri XVII, quorum omnium sunt versus 12202, si quidem illos versus respicimus, qui in editionibus leguntur, cum in libris manu scriptis satis magnus numerus versuum desideretur, qui scilicet ab editoribus principibus insolenter ficti etiam nostras editiones foedant. Ut alia omittam quae pauca sunt, in libro octavo versus 144—223 (Bauer), i. e. octoginta versus, in editionibus interpolati sunt [13]; itaque restant ex illis 12202 versibus 12122 tantum. Leguntur autem in singulis codicis Matritensis paginis versus fere quadrageni. Ergo, si in M quondam Silius inerat, etiam in hoc Silii libro totidem versus in quaque pagina fuisse veri simillimum est. Itaque is codex habuit trecentas tres fere paginas [14]), vel seniones duodecim et paginas fere quindecim, vel seniones duodecim et folia octo senionis tertii decimi, atque seniones x et folia 8 supra diximus eum codicem habuisse debere, qui ante Silvas in M fuisset. His autem accurate perpensis quis dubitabit, quin in codice Matritensi, ubi nunc quattuor illa folia vacua (fol. 60—63)

---

[13]) De interpolationis origine cf. Sabbadini, Le scoperte dei codici latini e greci ne' secoli XIV e XV, Florent. 1905, p. 180—182.

[14]) $12\,122 : 40 = 303\frac{2}{40}$; $303 : 24 = 12\frac{15}{24}$.

postea inserta sunt, quondam ante Silvas Silius exaratus fuerit? Nam de casu hic cogitare non licet. Iam si etiam Silius praeter Statii Silvas et Manilium in hoc codice fuit: num quid veri similius esse potest quam Matritensem eum ipsum esse codicem (vel illius partem), quem Poggius temporibus concilii Constantiensis scribendum curavit?

Haec si recte disputata sunt, rationem instituere licet, quantus codex Matritensis vel Poggianus (nam unum esse demonstratum ibimus) integer fuerit, cum illum ignotum numerum x cognoverimus duodecim esse: continuit enim codex integer

(I) seniones quinque (Manilii) et

(II) seniones duodecim et dimidiati folia octo (Silii) et

(III) senionis dimidiati folia quattuor et seniones quattuor (Silvarum),

i. e. in universum seniones viginti duos (folia 264). Ceterum affirmari nequit, utrum Manilius ante an post Silium Silvasque fuerit, cum totus liber Venetiam mitteretur. Nam cum Silii et Silvarum unus senio communis esset, ut necesse sit Silium ante Silvas fuisse ut in Poggii epistula (Silii ultimus, Silvarum primus senio dimidiatus est), Manilius in propriis senionibus exaratus ad libitum vel ante vel post Silii Silvarumque seniones poni poterat, cum probabile sit primum codicem involucro caruisse Poggiumque solutos seniones Venetiam misisse. Neque igitur quicquam interest, uter locus Manilio tribuatur, qui, si imperito iudicare licet, ante Silvas mihi exaratus esse videtur ex scriptura coniectanti, quamvis in Poggii epistula post Silium Silvasque commemoretur; in Matritensi (Silio remoto) ante Silvas invenitur. — Quem triplicem codicem ex Matritensis quae nunc est forma apparet aliquando discissum esse. Atque Manilius quidem facile seiungi potuit propter seniones proprios, difficilius Silius[15]) et Silvae propter senionem illum communem, quem discindere opus erat.

§ 3. *De Politiani testimonio.* „*Incidi in exemplar Statii sylvarum: quod ex Gallia Poggius Gallica scriptum manu: attulerat, A quo videlicet uno licet mendoso depravatoque: et*

[15]) de Silii codice Poggiano cf. infra partis huius § 6.

(ut arbitor) etiam dimidiato: reliqui omnes codices qui sunt in manibus, emanarunt . . ." Haec verba scripsit Angelus Politianus in exemplari illo Corsiniano editionis principis Silvarum. Notumne nobis est hoc exemplar Statii Silvarum, in quod Politianus incidit? Sane: nam Politianus discribit id Silvarum exemplar quod nunc in M cum Manilio coniunctum est. Nam Politiani verba, quae aut detorserunt aut susque deque habuerunt ad hunc diem philologi omnes, lucem accipiunt ab ipsa illa Statii Matritensis forma quam antea descripsimus[16]. Ut rem summam primum depromam: *et (ut arbitror) etiam dimidiato* scribit Politianus, et *dimidiatus* Silvarum codex Matritensis re vera videri debebat, postquam illi sedecim seniones Silii Silvarumque in duas partes divisi (vel *dimidiati*) sunt, ut alter poeta ab altero separatus esset, quod quando factum sit, hoc ipso testimonio cognoscitur. — Ut etiam reliqua Politiani de codice Poggiano verba examinemus: Constantia Poggius Silvas una cum Silio et Manilio in Italiam misit, et Politianus *ex Gallia* dicit, alio loco (ad v. I 4, 86) *ex Germania*: vult Politianus Constantia vel ex Helvetia, modo scivisset, utrum Constantia in Germania an in Gallia esset[17])! Sequitur *Gallica scriptum manu*, quae verba ita intellegenda existimo, ut Politianus dicere velit non hominem Italum, sed hominem eiusdem terrae, in qua codex scriptus esset, i. e. in Gallia hominem Gallum codicem exarasse. Nam in testimonio ipso verba *ex Gallia* et *Gallica . . . manu* uno tantum verbo interposito separantur, quo artius coniungantur. Contra si quis ut Wachsmuthius *Gallica . . . manu* de scripturae certo genere dictum esse velit, difficile erit enucleare, quod genus Politianus significaverit. — *A quo videlicet uno . . . reliqui omnes codices qui sunt in manibus, emanarunt:* Klotzius ab uno codice Matritensi reliquos omnes emanasse ostendit. Denique cum Politiano codicem M mendosum depravatumque vocamus. Omnia igitur, quae Politianus de codice Poggiano dicit, non quadrant nisi ad codicem Matritensem referuntur,

---

[16]) Vix addendum est Wachsmuthium l. l. p. 205 vocem *dimidiato* falso Germanice vertisse, quam verbo *verstümmelt* exprimat, cum *halbiert* dicendum sit.

[17]) cf. Klotz, ed. praef. L sq.

et ab eis qui aliter sentiunt ne intelleguntur quidem. Unde discimus (I) Politianum usum esse non alio codice sed Matritensi, (II) Matritensem esse Poggii apographum ipsum (vel eius partem), non Poggiani apographi apographum.

§ 4. *De Politiani lectionibus.* His expositis restat, ut Politiani notas quae dicuntur denuo perscrutemur, cum ne de his quidem quid censendum sit iam satis constet. Quas inscripsit Politianus cum testimonio modo commemorato in idem illud exemplar editionis principis Silvarum, nunc in bibliotheca Corsiniana sub signo 50 F 37 asservatum [18]. Notarum autem quas diximus varia sunt genera: cuius farraginis cetera omnia praetermitto, eas tantum lectiones adhibeo, quibus apertum testimonium additum est eas ex Poggii codice haustas esse (velut ĩ l^0 *pog* vel similia) quaeque A * vocare solent viri docti. At earum numerus non constat nec unquam constabit puto, quoniam Politiani scriptura interdum paene evanuit, quo fit, ut alius alium numerum exhibeat. Ita postremo dissensio orta est inter Vollmerum et Engelmannum [19], quorum ille 107 notas A * certas, 35 dubias, hic 81 certas esse affirmat. Qua dissensione commotus Francisco Skutsch adhortante denuo has notas A * examinavi. Ac prius quidem tabulas photographicas Heidelbergenses earum exemplaris Corsiniani paginarum, in quibus Silvae exhibentur, Vratislaviam missas hic inspexi. Deinde in bibliotheca Corsiniana, quae mihi patefacta est Kehrio v. cl. benigne intercedente, etiam exemplar Corsinianum ipsum denuo contuli. Hunc in modum hanc litem dirimere conatus intellexi et Vollmerum et Engelmannum confidentius rem tractasse, quod certe inde explicatur, quod uterque tabulis tantum photographicis usus est. Nam ut uno exemplo rem profligem: si exemplar Corsinianum ipsum inspexisset Engelmannus, sane ad locum IV 8, 19 cautior fuisset, ubi secundum Engelmannum Politianus ex antiquo codice „lauro“ testatur ita: *lauro co* (*co* = *codex* = *antiquus codex* !). At exem-

[18]) Continet Catullum, Propertium, Tibullum, Statii Silvas. Eius primum folium nunc deest, in fine legitur numerus anni 1472. cf. Hosius, Rhein. Mus. 46 (1891) 582 sq.

[19]) cf. imprimis Hermes 38 (1903) 134—139, 285—291.

plar Corsinianum ipsum inspiciens illic, ubi Engelmannus litteram *o* (vocis *co*) legit, nihil inveni nisi rotundum chartae foramen ita ut folium vertens per hoc foramen perspectare potuerim, *c* autem (vocis *co*), quod Engelmannus vidisse sibi visus est, nil est nisi umbra quaedam quam chartae lira quaedam efficit. Neque tamen omnes notas A* singillatim hic proponere possum, cum longius sit: at affirmo prorsus certas fere eas tantum notas A* esse, quas Engelmannus exhibet, et ne has quidem omnes. Itaque Engelmanni notas A* examinemus, praesertim cum hic opinionis de Matritensi Klotzianae et meae adversarius sit. — Notas igitur A* nonaginta unam Engelmannus legi vult, quas iam ipse contulit cum Matritensis lectionibus iis, quas Klotzii editio exhibet; quo facto invenit de nonaginta una lectionibus septuaginta prorsus cum Matritensi consentire, at viginti unam ab illius lectionibus discrepare. Quamquam autem is numerus viginti unius lectionum paene evanescit, si quis deliberat septuaginta prorsus consentire, tamen hae lectiones discrepantes neglegendae non sunt, nisi ex codice M explicari possunt, quod iam conandum videtur. Quarum viginti tam leves sunt, ut paene vereor, ne risum moveam peritorum, si ut Engelmannus eas discrepantes appello. Quid autem de his lectionibus „discrepantibus“ censendum sit ut perspiciamus, iam singulas lectiones perscrutemur.

I. Atque primum quidem quisquiliae quaedam orthographicae occurrunt.

1.) I 6, 10 uelaria A* uellaria M.

Politianus in textu editionis principis (exemplaris Corsiniani = a) invenit

Iam uelaria borea,

at in M invenitur

Iam uellaria linea.

Pro quibus Politianus scribit

Iam uelaria linea.

Quidnam Politianus ex libro Poggii testatus est? Nihil hercle nisi *linea* pro *borea*! Scilicet Engelmannus arbitratur Politianum testari exemplaris a *uelaria* etiam in Poggii libro simplici tantum *l* littera, non duplici scriptum esse! At quis credet Politianum eius modi quisquilias orthographicas curasse.

2.) V 1, 82 rotage A* rotagae M.

In a est *rogate*, in M Politianus invenit *rotagae*, i. e. pro exemplaris a syllaba *-gat-* in M est *-tag-*, quod unum testatus est *e* vel *ae* litteris finalibus neglectis, ut illo saeculo par erat.

II. Deinde quaedam discrepantiae ex codicis M scriptura explicantur.

3.) I 4, 88 lacera A* la&a M.

Codice M denuo inspecto inveni hoc compendium & ita scriptum esse, ut Politianus facillime mira eius forma deceptus *-cer-* legere posset [20]). Ceterum in reliquis Silvarum codicibus in aliis *lacera*, in aliis *laeta* legitur; velut *laeta* (*lęta*, *leta*) in Barlowiano 23, Sienensi H X 42, Parisino 8282, Neapolitano Lat. IV E 43, Vaticanis 3282, 3283, 3595, Reginensi 1976, Urbinati 649; contra *lacera* in Ravennati 312, Vaticano 3875, Parisino 8282 iam commemorato a manu rec in marg. [21]). Quos omnes codices ex codice M emanasse cum inter omnes constet, iam ea de causa necessarium est utramque lectionem ex M peti posse, ut re vera non solum Politianus, sed etiam quidam librarii perperam *lacera*, plerique recte *laeta* legerint. S a n e m i r u s e s s e t c a s u s (si E n g e l m a n n i i n d u l g e m u s o p i n i o n i), s i i n M a t r i t e n s i s a r c h e t y p o *l a c e r a* f u i s s e t, p r o q u o l i b r a r i u s M *l a&a* i t a s c r i p s i s s e t, u t q u i M d e s c r i p s e r u n t l i b r a r i i a u t *l a e t a* a u t *l a c e r a* l e g e r e n t [22]).

4.) II 1, 88 Elegisse A* Flegisse M.

Haec quoque difficultas, si quidem est, facillime tollitur codice M denuo inspecto: nam *F* littera in codice M secundum scribae morem ita scripta est, ut litterae *E* simillima sit, et is solus eam *F* esse cognoscat, qui scribae manum noverit. — Ex hoc autem Politiani errore iterum apparet eum codicem M non ita diligenter inspexisse, quae res haud parvi ponderis et momenti est.

5.) II 2, 82 limau A* liman M.

In a est „limen", pro quo Politianus dispicere non potui

---

[20]) Quale fere hoc compendium sit, perspicitur ex tabula illa photographica, quam Klotzius editioni Silvarum addidit.

[21]) Utor collationibus Skutschii in usum factis.

[22]) De Vollmeri de codice Politiani sententia cf. infra p. 18.

utrum *liman* an *limau* scripserit. In M autem illa *n* finalis fortasse *u* est, cum huius litterae hastae superne non prorsus clausae sint.

6.) II 6, 3 aaedere A* accedere M.

In a est *accendere*, Politianus testatur ex libro Poggii *aaedere* (sic!). Etiam hoc loco apparet Politianum munere suo parum diligenter functum esse: nam sane in M legitur *accedere*, sed hae duae *cc* ita (ut est consuetudo librarii M) inter se coniunctae sunt, ut *a* videri possint; quamquam si quis scripturam codicis M paululum tantum accuratius noverit, is nequaquam dubitabit, quoniam vera *a* longe aliter scribi solet atque hae duae *cc*.

7.) V 3, 209 luota A* biota M.

In M revera *biota* videtur esse, sed ita scriptum, ut facillime *luota* vel etiam *luoca* (interdum in M *c* et *t* vix dignoscuntur) legi posset, id quod Politiano accidit. Similem in modum in Matritensis apographis exstat *lustrata*, vel similia verba a syllaba *lu-* incipientia (In uno Barlowiano 23 quantum scio (cf. p. 15 adn. 21) legitur *luota*. An quis credet hoc libro Politianum usum esse? cf. p. 18).

8.) V 3, 219 quam ums (*vel similia*) A* *et* M.

Ex eo, quod in M legitur, omnia explicari possunt, quippe quod sit vel *unis* vel *imis* vel *ums* vel *mus* vel alia.

9.) V 5, 8 lacescis A* lacestis M.

In M *s* et *t* ita coniunctae sunt, ut etiam *sc* legi possit, quod etiam in apographis quibusdam occurrit.

10.) V 5, 25 tumul uctus A* tumul nctus M.

Etiam hic in M vel *uctus* vel *nctus* legi potest.

III. Tum vero quaedam discrepantiae explicantur, si Politianum abitramur lectiones Matritensis vitiatas corr命exisse.

11.) I 2, 203 nitidę A* nitiade M.

(Nihil interest, utrum *nitiade* an *ntiade* ex M enotetur, cum *i* littera puncto careat.) In a est *mie*: fortasse Politianus coniectando Matritensis *nitiade* correxit, vel illam *a* omnino non vidit.

12.) I 4, 66 phębeam A* phebeiam M.

In a est *plebeiam*, in M ex *plebeiam* manus prima (ut videtur) *phebeiam* correxit unco quodam postea addito. At hic

propter metrum stare nequit forma Phoebēiam (Φοιβήιος), sed tantum Phoebeam (Φοιβεῖος).

13.) I 4, 90 ueldae A* uel dae M.

Ut saepe in libris fit, in M verbum male divisum est: Politianum librarii errorem correxisse arbitror (legendum est *Veledae*).

14.) I 6, 20 pregnātes A* Praegnates M.

At in M est *Pregnates*, non *Prae-*, ut falso in Klotzii apparatu legitur. Et illa *n* ad libitum vel poni vel omitti potuit, quoniam utraque forma uti licuit.

15.) III 2, 56 Seuus et A* Saeuus e M.

Exemplar a praebet

Serius e puppi . . .

Pro *Serius* in M est *Saevus*, quo pro *Serius* posito versus non efficitur nisi addito *et*:

saevus ⟨et⟩ e puppi . . . editores.

16.) IV 3, 81 seruitusque A* scruitusque M.

Apertum Matritensis errorem Politiano tollere non licuit?

IV. Restant quattuor lectiones aliae.

17.) II 3, 55 umbris vł humeris A* umbris ł umeris M.

Ad exemplaris a *umbris* Politianus adnotavit:

vł humeris utq̊ ∾ ī li° poggii,

in M ad textus *umbris* manus prima in margine addidit ł *umeris*. Quo alio libro nisi M Politianus hic usus est?

18.) Eundem morem secutus Politianus ad II 3, 10, ubi et a et M in textu *et* legunt, at in M in margine postea *hæc* additum est, etiam hanc variam lectionem in a recepit, quod ita instituit, ut supra textus *et* scriberet āt *hęc*, neque autem textus vocem *et* deleret. — Similem in modum ad IV 1, 23 (a praebet *aris*) adnotavit:

utrq̊; hī codex poggii aris vł astris,

ubi in M est in textu *aris*, i mg *astris* (a pr m).

19.) I 2, 147 nitidis A* uiridis M.

Et in a et in M legitur in textu *uiridis*, super quod in a Politianus aliquid adscripsit, quod vix legere potui et fortasse vel deletum est linea perducta: Engelmanni nota A* *nitidis*. At in margine exemplaris a exstat *ant uiridis*, quam notam

marginalem Engelmannus suum in usum Politiano abiudicare conatur a Vollmero iam satis refutatus [23]).

20.) II 7, 8 Euantię A* euhantiae M.

Ad hanc lectionem apertum Poggiani libri testimonium additum esse nego. Et si additum esset, discrepantia digna non est, quam quis serio proferre audeat.

Videmus has quidem viginti lectiones non modo non impedire, ne Politianum arbitremur Matritensi usum esse, sed etiam e contrario partim nisi ex Matritensi explicari non posse, scilicet lectiones sub numeris 3.) — 10.) et 17.) — 19.) allatas. Quodsi de nonaginta una lectionibus septuaginta prorsus vel in quisquiliis cum M consentiunt, de viginti aliis aliae nisi ex M explicari non possunt, aliae ex M haustae esse possunt, nonne (ut reliqua argumenta hic praetermittantur) vel inde apparet Politianum Matritensi usum esse? At si quis ut Vollmerus iudicat Politianum usum esse non Matritensi, sed huius apographo, an codex alius excogitari potest, in quo lectiones tam singulares (cf. imprimis lectiones sub 3.), 6.), 7.), 17.), 18.) allatas) iterum coniunctae fuerint, ut arbitrari nobis liceat Politianum eo usum esse? — At restat una lectio, quae non quadrat ad nostram sententiam: ibi igitur Politianum erravisse censeo [24]). At cur Politianus errare non debet? Engelmannus quidem, scilicet ut suam sententiam probet, Politianum putat eximia et prorsus singulari in conferendo codice Poggiano diligentia usum esse. Contra ex his viginti lectionibus, de quibus modo egimus, apertissimum fit Politianum non semper tam accurate rem suam gessisse [25]). Nihil ergo obstare videtur, postquam Engelmanni de Politiani eximia et prorsus singulari diligentia opinionem reiecimus, quin putemus Politianum, quem hic illic levius errasse cognoverimus, semel etiam gravius errare potuisse [26]). Scilicet ad versum I 4, 86ª,

---

[23]) cf. Hermes l. l.

[24]) Quae alii ad hunc locum protulerunt (e. c. Clark, Engelmann, Klotz, Postgate, Vollmer, Wachsmuth), non singillatim enumero; quos si conferes, facile invenies, quemnam ad modum iis usus sim.

[25]) cf. F. Skutsch, ad Statii silvas symbolae, Fleckeis. Jahrb. 147 (1893), imprimis p. 473 et 474, ubi Politiani in conferendo Laurentiano accurationem „pro nostro iudicio haudquaquam laudabilem“ vocat.

[26]) Similiter Clark, qui vel laudat diligentiam Politiani „Few ancient scholars would have quoted with such accuracy“. L. l. p. 128 sq.

qui exstat in codice Matritensi, Politianus in exemplar Corsinianum adscripsit: „*Hic versus deest in libro vetustissimo*[27]) *Poggii, qui e Germania in Italiam est relatus.*"

Totus locus est hic:

. . . tantas nec qui mandaverat ausus 85
expectare fuit: gaudet Thrasymennus et Alpes 86
attollam cantu: gaudet Thrasymennus et Alpes 86ᵃ
Cannensesque animae . . .

Hic inter duas tantum opiniones optio datur: (I) aut in Politiani codice „Poggiano" hic versus 86ᵃ defuit et Politianus recte de eo rettulit, (II) aut hic versus fuit in Politiani codice et Politianus erravit. — Quarum opinionum priorem si probamus Engelmanno obsecuti, hic versus defuit in eo codice, quem Poggius Venetiam misit, interpolatus est a librario codicis M, quem ex codice Venetiam misso emanasse Engelmannus iudicat. Ergo: aut Politianus erravit, aut versus I 4, 86ᵃ a librario M interpolatus est, tertium non datur. Nam si quis dicet Politianum recentiore codice (apographo codicis M) usum esse, in quo hic versus deest[28]), is ipse quoque Politianum erroris coarguere debet: nam his concessis Politianus recens Matritensis apographum codicem esse Poggii ipsius iudicavit. At haec sententia nullo modo stare potest, quoniam cetera omnia, quae ex Politiano de libro Poggiano cognoscuntur, ad solum M referri possunt, ad Matritensis apographa non quadrant[29]). Restant ergo hae duae opiniones: aut Politianus erravit, aut versus interpolatus est. Cuivis autem apparere debet, eius modi versum nullo pacto interpolari potuisse. Nam (I) interpolati versus, si non bonum sensum praebent, tamen non omni bono sensu carent ut hic versus qualis nunc in Matritensi legitur. Deinde (II) hic versus, licet valde corruptus, tamen genuinus videtur, et facillime explicatur, quem ad modum haec corruptela orta sit. Neque vero etiamsi omnino non

---

[27]) Videlicet (ut Wachsmuthii dubitationes removeam) vetustissimum est apographorum, quae tum in Italia habebantur!

[28]) Exstant eius modi apographa: Regin. 1976, Urbin. 649. (In Rehdigerano deest in textu, at in margine additus est).

[29]) E. c. in libris modo adn. 28 commemoratis, in quibus hic versus deest, legitur „*laeta*", non „*lacera*", quod Politianus ex libro „Poggiano" sumpsit. Cf. supra p. 15 ad I 4, 88. (Rehdigeranus legit „*lacera*", at e. c. ad vs. II 3, 55 deest v. l. „*humeris*").

contingat, ut is versus restituatur, tamen sanus quisquam inde concludet hunc versum non genuinum, sed interpolatum esse. Ergo hic versus genuinus est: ergo Politianus erravit [30]).

§ 5. *De Engelmanni dissertatione.* Restat, ut rationes examinemus eas, quas Engelmannus ad sententiam suam demonstrandam profert, qui Matritensem non ipsum Poggii apographum esse censet, sed huius apographi apographum. Quod ita comprobare conatur, ut (I) rebus palaeographicis nisus demonstret codicis M archetypum saeculo demum quinto decimo scriptum esse et (II) Klotzii argumenta vilia esse ostendat. Itaque primum quidem examinandum est, quid hae rationes palaeographicae valeant.

Ex Klotzii apparatu critico Engelmannus eas litteras collegit, quas a codicis Matritensis librario inter se commutatas esse arbitratur. Quas in tres classes coegit, quarum ex prima eruit, qualis codicis M archetypus fuerit, ex secunda, qualis codicis M archetypi archetypus fuerit, at ex tertia nihil concludit. Harum autem classium prima complectitur litteras *c* et *t*, *n* et *u* (et similia), *e* et *o* inter se commutatas. Has enim litteras Engelmannus putat librarium codicis M accurate in scribendo inter se distinxisse, neque vero semper distinguere potuisse, quamvis libenter voluisset, cum in codice suo describendo tam similes fuissent, ut eas distinguere nequiret. At doleo me vel haec concedere non posse. Nam *c* pro *t* fere semper ante sequentem *i* scripta est; et quamquam plerumque *c* et *t* satis in codice M distingui possunt, tamen interdum tam similes sunt, ut nullo modo erui possit, utrum legendum sit. Valde doleo, quod Klotzius ipse Engelmannum in errorem pellexit, cum in praefationis pagina X scriberet librarium haud paucis locis videri c o n s u l t o in medio reliquisse, utrum *t* an *c* etc. intellegendum esset. Unde enim sciri potest librarium c o n s u l t o haec fecisse? —

Eundemque in modum res se habet in litteris *n* et *u* et

---

[30]) M. Bechert (Leipz. Stud. I [1878] p. 9) similem errorem affert in Manilii codice G commissum: „. . ad versum II 486 haec in commentario eius (sc. Scaligeri) annotata leguntur: 'librarius per incuriam hunc versiculum in Gemblacensi omiserat', quem tamen ibi litteris ab omni parte satis claris scriptum vidimus". Ceterum non Scaliger ipse codicem G contulit.

similibus atque *e* et *o* „inter se commutatis“. Ergo cum nullo pacto concedere possim librarium codicis M illas litteras libenter distincturum fuisse, modo potuisset, quamquam in codicis M archetypo eas litteras concedo similes esse potuisse, tamen non necessarium est; quo fit, ut Engelmanni ratio stare nequeat.

Ex quibus rebus palaeographicis Engelmannus concludit ita: codicis M archetypus fluxit ex codice, in quo hae litterae, de quibus modo egimus, simillimae fuerunt. Atque simillimae hae litterae sunt in codicibus inde a tertio decimo saeculo scriptis. At duobus illis saeculis ante concilium Constantiense propter pigritiam monachorum codices scripti non sunt (!): sequitur, ut codicis M archetypus temporibus demum concilii Constantiensis Poggio auctore scriptus sit. Atque iterum Engelmannus errat: nam dicit saeculis illis duobus ante concilium Constantiense codices scriptos non esse: nonne vero ex codicibus tertii, quarti, quinti decimi saeculi ipse ait se perspexisse his saeculis illas litteras similes scribi solitas esse? Nonne credit codices tertii, quarti, quinti decimi saeculi tertio, quarto, quinto decimo saeculo exaratos esse? Proinde eius modi rationes palaeographicas praetermittamus.

Deinde Engelmannus Klotzii argumenta de codice Matritensi prolata refutare conatur. Atque primum quidem correcturae quaedam codicis M Poggii ipsius manu scriptae videntur. Id quod ea de causa dicitur, quod hae correcturae simillimae videntur scripturae codicis Matritensis X 81, qui post Sigeberti Chronica continet Asconium Pedianum et Valerium Flaccum, utrumque, ut videtur, a Poggio ipso scriptum. Quae omnia Engelmannus parum certa esse contendit. At codicem X 81 a Poggio ipso re vera scriptum esse (praeter Sigebertum) nuperrime Paulus Schmiedeberg [31]) demonstravit, et fortasse etiam nonnullae codicis M correcturae Poggio tribuendae sunt: at ea de re peritiores iudicent. Deinde quod omnes periti codicem M non ab homine Italo scriptum esse affirmant, Engelmannus hanc rem misere ita explicare conatur, ut dicat

---

[31]) De Asconi codicibus et Ciceronis scholiis Sangallensibus. Diss. Vratisl. 1905.

codicem M in Poggii ipsius officina scribi potuisse a librariis Poggii, quorum varios varium in modum scribentes habuisset. Denique quod Manilius et Statii Silvae una in codice M inveniantur, hoc Engelmanno vix dignum videtur quod commemoretur. — Videmus ergo Engelmannum iterum nihil effecisse.

§ 6. *De Silii codicibus.* Demonstratum est codicem Matritensem continere triplicis libri Poggiani partes duas; desideratur tertia, Silius Italicus. Estne igitur inter Silii codices eos, qui adhuc innotuerunt, ille a nobis quaesitus? Quorum viginti quinque collegit Blass in commentatione „Die Textesquellen des Silius Italicus" [32]), deinde Wartenberg novum codicem invenit Romae in museo Propagandae [33]), alterum Bauer, novissimus Silii editor, provenientem ex bibliotheca Matthiae Corvini [34]). Quorum viginti septem librorum unus tantum diligentius examinandus est, num Poggii codex esse possit, cum ceteros omnes primo obtutu, si quis eorum descriptiones l. c. legerit, alios alia de causa reiciendos esse appareat. Is quem dicimus est codex bibliothecae aedilium ecclesiae Florentinae 196 = F, qui nunc Florentiae est in bibliotheca Laurentiana. Quem iam Clark suspicatus est Poggii codicem esse [35]), postea [36]) aliter sensit: „I obtained photographs, and saw at once that F is in a totally different hand (sc. non eadem ac M 31), and that the description given by Blass is most misleading. The hand employed in F is Italian of an ordinary type, and I see no trace of „Gothic" influence about it." Quamquam ergo non multum sperandum erat, tamen Florentiae codicem F ipse inspexi, at ipse vidi eum esse non

---

[32]) Fleckeis. Jahrb. Suppl. VIII (1875—76) p. 431 sqq. — Occasione data iis Silii codicibus, quorum vestigia tantum Blassius, non ipsos libros, enumerat, unum addo. Alfonsus enim V, Arragoniae, inde ab anno 1435 etiam Neapolitanorum rex, aliquando, cum viginti quinque scriptores Latinos emi iuberet, inter eos Silium quoque enumerat. Hoc mandatum, quod scriptum adhuc exstat in Hispania, primus publici iuris fecit Amador de los Rios, Historia crítica de la literatura Española, tom. VI p. 392; cf. Beer, Sitz.-Ber. d. Wien. Akad., phil.-hist. Kl 124, VI, 34. — Regis autem Alfonsi bibliotheca postea in bibliothecam Escurialensem pervenit.

[33]) Fleckeis. Jahrb. 135 (1887) p. 431 sqq.

[34]) Baueri ed. Silii, praef. p. VI adn. 1.

[35]) The Class. Rev. XIII (1899) p. 127 sq.

[36]) The Class. Rev. XV (1901) p. 166.

posse Poggii codicem, quia notis quas supra diximus caret. Itaque cum inter eos libros qui adhuc innotuerunt Poggianum non esse arbitrer, relinquitur, ut omnia vestigia perquiramus, ut cognoscatur, ubinam fortasse lateat (nisi forte iam periit).

Nam (I) forsitan aliquatenus Silvarum et Manilii est particeps sortis, quae haec est. Poggii triplex codex aliquando discissus est, quod ex testimonio Politiani apparet iam saeculo XV factum esse. Deinde vero eius duae partes (Manilius et Silvae) cum Asconio Pediano et Valerio Flacco in unum corpus coactae sunt, quod concluditur ex hoc indice, qui exstat in primo Manilii quod nunc est folio: „*Manilii Astronomicon & Statii Papinii Sylvæ & Asconius Pedianus in Ciceronem & Valerii Flacci nonnulla*“. Quam inscriptionem iam diu viri docti animadverterunt, qui etiam posteriorem huius corporis partem, Asconium et Valerium Flaccum, in codice Matritensi X 81 indagarunt[37]), nam exstat in hoc codice post Sigeberti excerptum et Asconius et Valerius Flaccus. Ex quo corpore quadruplici videmus postea duo volumina facta esse (nunc Matriti M 31 et X 81 insignita), quorum cognatio praeter indicem modo laudatum et alias causas eo quoque demonstratur, quod hi duo codices quondam una in bibliotheca comitum de Miranda fuerunt: in utroque enim legitur: „*Del Sor Conde de Miranda.*“ Veri autem simillimum videtur tum ex illo corpore quadruplici duo volumina facta esse, cum corpus a comitibus de Miranda emptum eorum bibliothecae insereretur. Posterioribus autem duobus scriptoribus tum additus est Sigebertus, qui nunc in codice X 81 ineunte inveniatur. — Quinque igitur scripta, quae quondam Poggii erant, postea in bibliotheca comitum de Miranda fuerunt; nonne etiam Poggii Silius, tam arte cum Manilio et Statio coniunctus, eorum fieri potuit? — Hi autem comites de Miranda, in quibus cognoscendis benigne me adiuvit Ziekurschius, sunt ramus familiae Hispaniensis Zuniga appellatae, qui inde a saeculo XV floruerunt in terra quadam ad Durium flumen sita, quae anno 1457

[37]) Loewe- v. Hartel, Biblioth. patr. Lat. Hisp., Wien 1887, p. 418 sq., 454 sq.; Ellis, Hermathena 19 (1893) p. 263 adn. 1.
Clark, The Class. Rev. XIII (1899) p. 128.
Klotz, praef. ed. Silv. p. IX.
Schmiedeberg, l. l. p. 4—10.

ab Henrico IV rege Castiliae in honorem Didaci de Zuniga in comitatus ordinem evecta est [38]). Horum autem comitum „casa y título existen hoy incorporados al Condado del Montijo y Casa de Alba-Sicuto", ut mihi roganti comiter scribit bibliothecae nationalis Matritensis praefectus. Quorum bibliothecae certe non contemnendae et quae accuratius cognoscatur dignae vestigia nunc Matriti in bibliotheca nationali inveniuntur, cuius XX codices quantum scio inscriptionem illam „*Del Sor Conde de Miranda*" praebent. Praeter nostros M 31 et X 81 v. Hartel in bibl. patr. Lat. Hisp. alios 16 affert: M 71, 74, P 94, 109, 110, 112, 113, 114, 115, 134, 138, 140, 183, V 208, X 28, 240. Alios duos affert Ehwald in ephemeride „Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde", vol. VI (1881) p. 217—338 (Reise nach Spanien etc.): T 253 et X 29. Inter quos non est Silius. Cum vero codex M 31 numero 56 insignitus sit (in involucro exteriore), quem in comitum de Miranda bibliotheca habere potuit, multo plures (quam 20) codices in illa bibliotheca fuisse iudico, inter quos fortasse Silius fuit. Ceterum scribit Valentinelli de bibliotheca Escurialensi: „Per amore di brevità indicherò cumulativamente le nuove giunte di . . . . quarantacinque volumi da Alfonso de Zuniga" (Delle biblioteche di Spagna, Sitz.-Ber. d. Wien. Ak., phil.-hist. Kl. 33 (1860) p. 31). — Plura autem ut indagarem mihi non contigit; immo nescio num haec 45 volumina ex comitum de Miranda bibliotheca fuerint; nam ille Alfonsus de Zuniga etiam alius rami stirpis Zuniganae potest esse [39]).

Alterum Silii nostri vestigium (II) fortasse ex Philelfi epistulis eruitur, si quidem Philelfo fides habenda est. Quas primus Blassius adhibuit, deinde Clarkius; Blassius autem ante Poggii epistulam a Clarkio publici iuris factam. Ex his epistulis (e quibus locos qui huc faciunt exscribit Blassius l. l.) apparet Philelfum talia fere opinatum esse: Unus tantum Silii codex in Italiam pervenit, Constantia, per Bartholomaeum

[38]) J. W. Imhoff, Genealogiae viginti illustrium in Hispania familiarum etc., Lps. 1712, p. 335—350. cf. Zedler, Universal-Lexicon 64 (1750) p. 357 sqq.

[39]) R. Foerster v. cl. me monet codicum comitum de Miranda mentionem fieri etiam apud Charles Graux, Essai sur les origines du fonds grec de l'Escurial, Par. 1880, p. 70 et 71.

de Monte Politiano, exaratus manu librarii Germani. Ex quo ceteri omnes libri Siliani fluxerunt. Librum ex hereditate Bartholomaei emit Antonii Barbadori pater, deinde Antonii Barbadori ipsius factus est, qui eum Carolo Arretino commodavit. Carolus autem librum correcturis suis inquinavit. Itaque rogat Philelfus Barbadorum, ut permittat, ut codex suum in usum describatur. — Quae quatenus vera sint nescio. Unum tantum librum Silianum in Italiam pervenisse diserte testatur Philelfus ipse, at ait per Bartholomaeum hoc factum esse. Quodsi putamus duos libros Silianos, Poggii et Bartholomaei, in Italiam pervenisse, necesse est Philelfum vehementer errasse. Itaque mihi quidem magis placet hanc rem ita explicare: unus tantum liber Silianus in Italiam transmissus est, scilicet is, quem Poggius una cum Manilio et Silvis Venetiam misit. Eundem dicit Philelfus (narrat enim manu Germani librarii exaratum Constantia in Italiam missum esse!); Poggius autem et Bartholomaeus amicissimi fuerunt, qui una Constantiae bibliothecas perquisiverunt, ut vix intersit, uter Silium in Italiam misisse dicatur. Deinde in Italiam reversi fortasse illum triplicem librum ita inter se diviserunt, ut Bartholomaeus Silium (12 seniones et dimidiatum), Poggius Manilium et Silvas (9 seniones et dimidiatum) acciperet. Sic fortasse Silius Bartholomaei factus est et quam Philelfus narrat sortem perpessus est. At haec omnia parum certa sunt, nam Philelfus has epistulas annis demum 1460 et 1464 scripsit, quo fieri potuit, ut de quibusdam rebus erraret.

Talis autem debet esse Silii codex Poggianus: Codex chartaceus, continet seniones integros 12 et dimidiatum, cuius 8 folia supersunt genuina, vel in universum usque ad finem Silii folia genuina 152. Foliorum magnitudo est cm 30,5 fere in alt., 20,5 in lat., singulis chartis inest signum capitis bovini. Scriptura eadem, quae Matritensis M 31, cuius imaginem praebet Klotzius in fine editionis Silvarum. In singulis paginis quadrageni fere versus leguntur. Correcturae a Poggio scriptae in libris I—XIII exstant.

Hunc quem descripsi librum Silianum, si qui viri docti bibliothecas parum notas adibunt, ab iis peto ut indagare conentur, si forte alicubi latet.

§ 7. *Appendix.* Quoniam nondum satis constat, ubi Poggius hos tres de quibus agimus poetas invenerit, coniecturam de hac re liceat addere [40]. Atque primum quidem (I) eo nitor quod in apographo Poggiano Silium et Statii Silvas tam arte coniuncta videmus (quippe quorum unus senio communis fuerit), ut hi quidem duo tamquam unus liber essent, qui per vim discindendus erat, cum alter ab altero poeta seiungeretur. Manilius autem proprios semper habebat seniones. Unde sane potest concludi, nisi et Manilium et Silium Silvasque, certe Silium Silvasque in una bibliotheca a Poggio inventa esse. Deinde vero (II), ut Manilius omittatur, ut etiam Statius omittatur, cuius nomen saepius in catalogis bibliothecarum antiquis (quos edidit Becker Bonnae 1885) occurrat non addito titulo Thebaidis vel Achilleidis, ubi etiam Silvas intellegere liceret: Silii codex unus tantum commemoratur in catalogo bibliothecae cuiusdam, cuius nomen non traditur (Beckeri catal. 15). Praeterea (III) ne obliviscamur Silii libros perpaucos tum exstitisse: (1) codicem Coloniensem nunc deperditum, (2) librum a Poggio inventum, archetypum libri modo § 6 descripti, (3) librum in catalogo enumeratum. Denique (IV) alicuius momenti esse iudico, quod et in apographo Poggiano et in libro in catalogo enumerato Silius et Statii quoddam opus eundem ordinem secuta inter se coniuncta sunt; nam legitur in catalogo: *Item ovidii metamorfoseon Sili et stacii volumen I.* His autem rationibus nisus conicio rationem aliquam intercedere inter libros a Poggio inventos et libros in catalogo commemoratos.

[40]) cf. Blass, Fleckeis. Jahrb. l. l.

ARGVMENTVM PARTIS PRIORIS.

§ 1. Ex Poggii epistula quadam efficitur eum Silium Silvas Manilium suum in usum ab uno librario descriptos in Italiam misisse.

§ 2. Ex codicis Matritensis quae nunc est forma efficitur in hoc libro quondam praeter Silvas et Manilium etiam Silium fuisse.

§ 3. Politiani de libro Silvarum Poggiano testimonium ad unas Silvas Matritensis libri quadrare.

§ 4. Politiani lectiones ex libro Silvarum Poggiano haustas partim ex uno Matritensi necessario fluxisse, partim si non necessario fluxisse, tamen fluere potuisse.

§ 5. Engelmanni rationes de libro M palaeographicas nihili esse eumque frustra Klotzii de libro M argumenta impugnare.

§ 6. Silii apographum Poggianum non esse inter codices Silianos, qui adhuc innotuerunt. Eius inveniendi causa inquiritur (I) de libri M fortuna et (II) de quibusdam epistulis Philelfi. Poggii apographum Silianum ipsum describitur.

§ 7. Appendicis loco de Silii et Silvarum archetypo a Poggio invento coniectura additur.

VITA.

Natus sum Paul Adolf Thielscher a. d. XVI Kal. Mai. 1881 in Silesiae vico Stein, patre Adolf matre Emilie e gente Stolle, fidei addictus evangelicae. Primum a patre educatus deinde a. 1893—1902 gymnasium Elisabetanum Vratislaviense frequentavi, tum Friburgi Brisigaviorum aestate 1902, tum Vratislaviae studiis imprimis philologicis me dedi, vere 1905 per tres menses in Italia versatus. Examen rigorosum habitum est postr. Kal. Mart. anni 1906.

Hi me docuerunt viri docti

Caro †, Cichorius, Ebbinghaus, Finke, Foerster, Freudenthal, Hoffmann, Kampers, Lommatzsch, Muther, Norden, Skutsch, Thurneysen, Zacher, Ziekursch.

Hi mihi viri docti praeterea aditum praebuerunt ad seminaria

Caro †, Cichorius, Ebbinghaus, Foerster, Freudenthal, Muther, Norden, Skutsch, Ziekursch.

Quibus omnibus debitas gratias et habeo et semper habebo.

In scribenda hac dissertatione benigne me adiuverunt viri docti hi

Ellis, Erman, Foerster, Hauler, Kehr, Lebègue, Pasquali, Ramorino, Traube, Vollmer, Ziegler, Ziekursch; nec minus viri docti bibliothecis praefecti Bruxellensi, Heidelbergensi, Leidensi, Lipsiensi, Matritensi, Monacensi. Imprimis autem quo auctore suscepta est Skutschius egregie me opera et consilio adiuvit.

Studia mea Aristotelica benigne rexit Norden.

Quibus omnibus etiam hic gratias quam maximas agi volo.

THESES.

1) Sophistarum qui vulgo dicuntur doctrinae ex Parmenidis et Heracliti doctrina explicandae sunt.
2) Aristoteles principium quod dicitur contradictionis (Met. Γ) defendit contra scepticos quosdam nobis non satis notos.
3) Manil. I 25, 26 tradita lectione servata scribendum est

    Quem primum interius licuit cognoscere terris
    Munera caelestum?

4) Manil. V 50 legendum est

    Versa Syracusis Salamis non merget Athenas.